

ГРАДСКИТЕ УГАРИ

Територии на въображението и забравата

ВЕНЦИСЛАВ КЪРЦЕЛИН

Urban Fallows

Territories of Imagination and Oblivion

Ventsislav Kartselin

Резюме: Статията въвежда дефиницията за градските угари като специфични междинни територии в съвременния град, които съчетават културна, социална и екологична плътност, въпреки привидната им изоставеност. Понятието *угар* се извежда като метафора, заимствана от земеделието, която придобива нов смисъл в урбанистичен контекст: временно отдръпване на капиталоцентричната продуктивност, което създава възможност за възникването на алтернативни социални и екологични процеси. Текстът анализира угарите като територии на въображението и забравата и разглежда как в тях се преплитат памет и потенциал, природа и култура, гражданско участие и институционално бездействие. Изследването съчетава теоретичен анализ на съвременни урбанистични, културологични и философски подходи с емпирични наблюдения и работа на терен. Като централен казус е разгледана зоната около Сточна гара в София, анализирана през призмата на изследователските и практическите дейности на мултидисциплинарния колектив ГРАДОСКОП, в който авторът участва. Казусът е ситуиран в по-широк контекст на европейски практики за временно ползване и културна ре-активация на изоставени територии и служи като основа за критично обсъждане на възможностите за устойчиво мислене и дългосрочно интегриране на градските угари в градската тъкан.

Ключови думи: угар, урбанизъм, въображение, забрава, Сточна гара, ГРАДОСКОП, трансдисциплинарност

Abstract: The article introduces the concept of urban fallows as specific intermediate territories within contemporary city, which combine cultural, social, and ecological density, despite their apparent abandonment. The term *fallows* is derived as a metaphor borrowed from agriculture, which acquires a new meaning in an urban context: a temporary retreat from capital-centric productivity, which makes possible the emergence of alternative social and ecological processes. The text analyzes fallow lands as territories of imagination, oblivion, examining how memory and potential, nature and culture, as well as civic participation and institutional inaction, intertwine in them. The analysis combines a theoretical discussion of contemporary urban, cultural, and philosophical perspectives with empirical observations and field-based research. A central case study focuses on the area surrounding Stochna Gara in Sofia, examined through the research and practice of the multidisciplinary collective GRADOSCOPE, of which the author is a member. Situated within broader European tendencies toward temporary use and cultural reactivation of disused sites, the case serves as a basis for critically reflecting on the possibilities and limitations of integrating urban fallows into long-term, resilient urban strategies.

Keywords: fallow, urbanism, imagination, oblivion, Freight station, GRADOSCOPE, transdisciplinary

Градските угари: територии на въображението и забравата

Венцислав Кърцелин

Градът рядко допуска отсъствие. В логиката на урбанистичните режими и инвестиционните стратегии всяко пространство в съвременния град трябва да бъде изпълнено, дефинирано и включено в оборота на капиталовите цикли. Там, където погледът срещне „пусто“ място, било то недовършен строеж, изоставена фабрика, недостъпно зелено пространство или ръждясал жп възел, институциите и инвеститорите виждат дефицит, който изисква незабавно запълване. Езикът, с който тези територии се описват, сам по себе си носи клеймо: „пустош“, „бунище“, „развалина“. Във всички тях звучи окончателност – сякаш това са пространства без живот, белязани единствено от упадък (Dolezal, 2015).

Ако обаче се вгледаме по-внимателно, ще открием, че тази празнота е илюзорна. В нея кипят процеси, които остават невидими за нормативния език на урбанизма. Треви и дървета колонизират асфалта, птици и насекоми намират убежище, млади хора виждат поле за творческа изява, граждани оформят местни общности. „Празното“ в града е всичко друго, но не и пусто. То е наситено с памет и възможности, вписани в многопластовата текстура на постмодерния град. Именно чрез разшифроването на дихотомията празно – пълно през призмата на хетерогенния характер на съвременния град сме способни да открием нови форми на социални и екологични взаимовръзки в ничията земя (Soja, 1989).

В този контекст се отваря поле за оформяне на алтернативна теоретична рамка, която да запълни липсващия инструментариум в градското планиране. Идеята на тази рамка би била да даде поне начална точка на отворен дебат относно подхода към тези ничии територии (Mariani & Barron, 2017). Една такава възможност е въвеждането на понятието *градски угар* – термин, който да неутрализира негативната конотация, натрупана в описанията на тези територии, и в същото време да разтвори по-холистична перспектива към потенциала им.

Заимстван от земеделието, угарът обозначава практиката земята да се оставя необработена в рамките на определен период от време, за да възстанови своето плодородие. В селскостопанския цикъл това не е изключение, а необходимост, за да се гарантира дългосрочна продуктивност. Прехвърлен в урбанистичен контекст, угарът предлага друг начин на мислене за т.нар. остатъчни или маргинализирани терени. Той не ги разглежда като грешка, нито като отклонение от нормалното функциониране на

града, а като естествен етап в неговия жизнен цикъл. Това мислене въвежда идея за градска цикличност, в която моментите на „почивка“ на територията се оказват също толкова значими, колкото и периодите на интензивна намеса. Угарът, в този смисъл, е възможност за отваряне на пространството към други ритми и системи, било то екологични, социални или културни. Вместо да бъде заличаван, той може да бъде разчетен и вплетен в градския разказ като зона за възстановяване от утилитарния режим на модерното време, натрупване на значения и поява на алтернативни модели на обитаване.

Ил. 1. Тийнейджъри играят на мястото на бомбардировка в Лондон, септември 1955 г. Снимка: Бърт Харди. Източник: Picture Post/Hulton Archive/Getty Images.

Настоящият текст изхожда от позицията на автора като участник в приложени изследователски и урбанистични практики, а не от дистанцирано теренно наблюдение. Разсъжденията върху градските угари се основават както на теоретичен прочит, така и на опит, натрупан в рамките на реални процеси на работа с изоставени територии. В този смисъл теоретичната рамка, която следва, функционира като аналитичен инструмент за осмисляне на практики, в които авторът е пряко ангажиран.

Изхождайки от тази позиция, за да вникнем по-дълбоко в характеристиките, особеностите и възможните подходи към градските угари, е необходимо да проследим

генеалогията им и да ги ситуираме в по-широк исторически и идейно-теоретичен контекст.

Теоретична рамка на градските угари

През XIX и XX век в Европа, както и в голяма част от останалия свят, доминиращата урбанистична парадигма се основава на модернистичните градоустройствени прийоми и концепцията за „*tabula rasa*“, чиято най-ранна философска формулировка откриваме в трудовете на Джон Лок (Locke, 1690). Табула раса, разбрана като концепция за започване на чисто от празния лист, преминава в градското планиране не просто като идеал за пространствена яснота, а като практика, при която съществуващите пластове биват погълнати от стремежа за всеобхватност, рационалност и систематичност. Това поглъщане е не само физическо, а и емоционално – то включва премахване на памет, на отношения с мястото, както и на идентичности вписани в терена. Модернистичните урбанистични режими създават пространства, които се стремят да бъдат напълно прогнозируеми и ефективни, но именно в това усилие губят връзка с органичната същност на града.

От средата на XX век насам обаче се наблюдава преобръщане на тази логика. Урбанисти, антрополози и теоретици на пространството започват да застъпват идеи, които мислят града отвъд модерния ред – чрез категории като междинност, непълнота, спонтанност и екологична сложност (Bhabha, 1994; Haraway, 2016; Gandy, 2022). В този контекст особено значение придобиват концепцията на Фуко за хетеротопията (Foucault, 1986) и по-късните ѝ прочити, включително идеята за хетерополиса (Jencks, 1993) – град, разбран като множественост от несводими пространства, където различни режими на време, памет и социални практики съжителстват без да се сливат напълно. Тези нови перспективи маркират следващия етап в развитието на урбанистичните парадигми: отказ от универсализиращи модели и приемане на града като поле на непрестанни преговори между официални и неофициални, видими и латентни структури. Така през призмата на постмодерния град несъвършенствата вече не се възприемат като заплаха за неговия ред, а като неизбежни и дори продуктивни елементи от неговата вътрешна динамика.

Разбирането за града като множествена, непълна и динамична форма позволява да се разпознае и неговата вътрешна цикличност, при която различни епохи и режими на планиране се наслояват, но за разлика от природните цикли, никога не се застъпват изцяло (Lefebvre, 2004). Така става ясно, че градското пространство се формира не чрез линейно надграждане, а чрез постоянно разминаване между стари и нови логики. Всеки цикъл налага свои инфраструктури, режими на организация, които обаче рядко успяват да покрият напълно следите оставени от предходните периоди. Винаги остава някаква форма на остатък, разминаване, изместване. В тези пространствени пролуки

възниква специфично пространство, което не принадлежи нито на стария, нито на новия ред. Това е и зоната на градските угари, които временно попадат извън обхвата на функционалното планиране и навлизат в етап на покой.

Разгръщане на понятието

В съвременния урбанистичен дебат се открояват няколко сродни понятия, които се опитват да разширят хоризонта на угарите и да намерят аналитичен език, чрез който да опишат и разберат един сам по себе си аморфен и трудно дефинируем феномен. Макар да идват от различни традиции – география, антропология, социология на пространството, културология – тези концепции споделят едно съществено качество: те показват, че градът никога не е напълно затворена и подредена структура, а по-скоро палимпсест, в чиито пластове културни и природни белези се наслагват и пренаписват взаимно (Corboz, 1983).

Испанският архитект Игнаси де Солà-Моралес (Solà-Morales, 1995) въвежда термина *terrain vague*, който описва междинни градски терени, които отказват ясна функция. Те са *места на неопределеност*, които не принадлежат нито на реда на града, нито на реда на природата, а съществуват някъде между тях (Solà-Morales, 1995). Подобна е и концепцията на немския еколог Инго Коварик (Kowarik, 1992), който допълва тази линия с понятието *четвърта природа*, обозначаващо онези спонтанни екосистеми, които възникват върху деградирани градски терени покрай релси, в индустриални руини, по покриви и канали. Френският ландшафтен архитект Жил Клемон (Clément, 2010) извежда дефиницията за *третия пейзаж* като територии на забравата, изключени от култивация и поддръжка, които обаче се оказват убежища за биоразнообразие и лаборатории за бъдещето.

Ил. 2. Ботаници търсят диви цветя сред отломките на бомбардирана сграда, Грешам Стрийт, Лондон (1943 г.). Източник: Getty Images.

Теоретичната рамка би могла да се допълни и надгради с тезата на полската изследователка Вероника Козак (Kozak, 2024), която въвежда понятието *контра-архив*, за да опише как празните градски терени съхраняват памет, която липсва в официалните институции и архиви. Тези места са сцени на неразказана история, на онези епизоди от нашето минало, които често остават само в спомените на живите свидетели. Събирането на разкази, снимки, жестове и следи превръща угарите в културна инфраструктура от нов тип. В този процес решаваща роля играе въображението като способност да се активира миналото и да се отвори пространство за нови бъдещи. Там, където институциите виждат празнина, гражданите могат да разпознаят памет. А там, където архивът мълчи, контра-архивът започва да говори.

Общото между тези концепции е отказът да се мисли за „празното“ като дефицит. Напротив, празнотата се превръща в източник на стойност, макар и невинаги пазарно измерима. В тези междинни територии се крият алтернативни ритми на града, които се отличават като по-бавни, по-непредвидими, по-богати на културни и екологични значения. Тъкмо в тази амбивалентност между забрава и възможност се очертава фигурата на градските угари. Те са продукт на градската пауза, на моментното отслабване на контрола, когато механизмите на поддръжка и експлоатация се разпадат, а природата започва да диктува свои правила. Това са пространства, които отказват да бъдат притиснати в конвенционалната логика на планирането, но които

именно поради тази своя спонтанност се превръщат в ключови екологични и социални резерви на града.

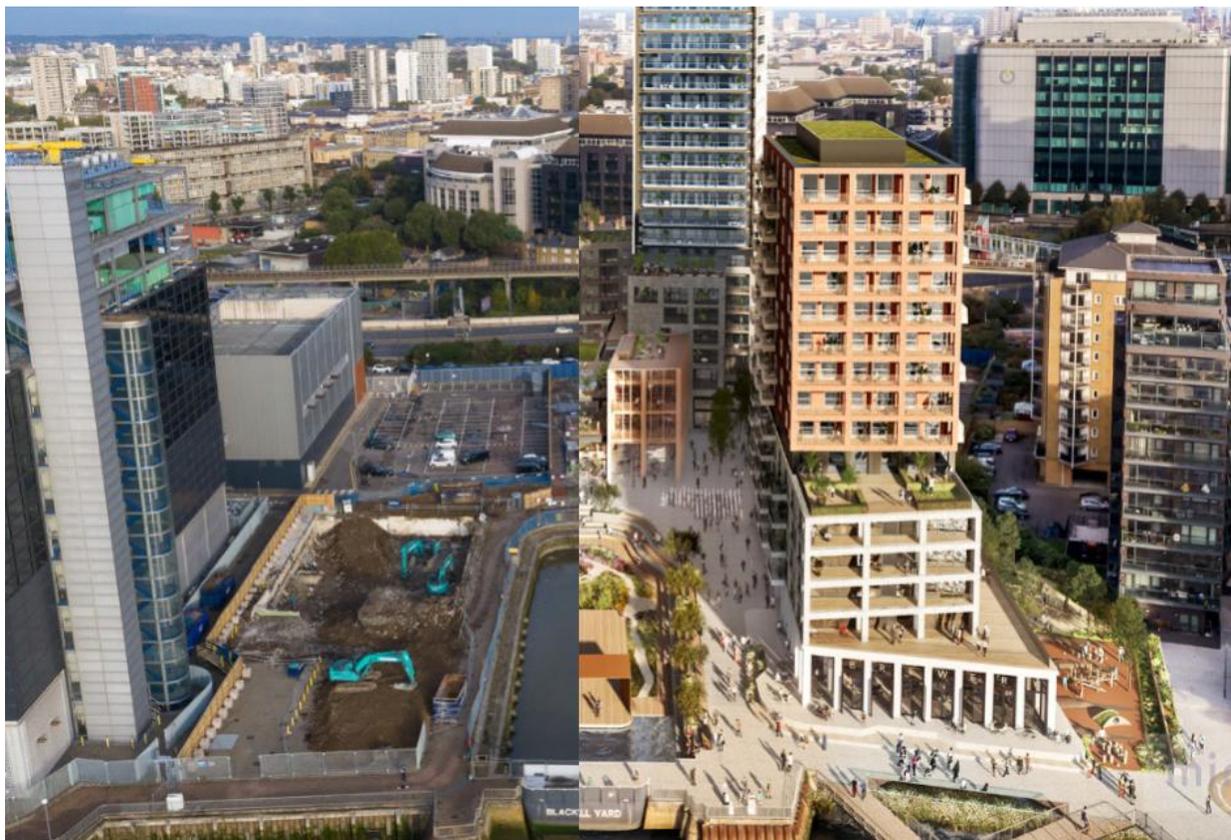
Тези изменения в дефинирането на въпроса разкриват богатството на една тема, потопена в комплексността на собствената си същност. В същото време всеки от използваните термини задава различна перспектива към територията, откроявайки различни аспекти от нейните характеристики. Затова изборът да се съсредоточа именно върху понятието *градски угар* е мотивиран от неговата по-изразена способност да разглежда града не като окончателна система, а като поле от цикличности, прекъсвания и възстановявания, които правят видими онези алтернативни ритми и взаимоотношения, които обичайно остават в периферията на градоустройствения поглед.

Ил. 3. Угарите не са периферия на градското. Те са същинска част от неговите инфраструктури. Изображение: Венцислав Кърцелин.

В този смисъл градските угари не са нито паркове, нито резервати. Те са територии на експеримент, където различни видове – растителни, животински и човешки, създават нови режими на съвместност. В тях се срещат маргинални общности и маргинализирана природа, артикулирайки общи сцени на обитаване. Така градът ражда екосистеми, в които култура и природа вече не могат да бъдат ясно разграничени, създавайки хетеротопични пространства, чийто потенциал е именно в откъсването от утвърдените разбирания за градско.

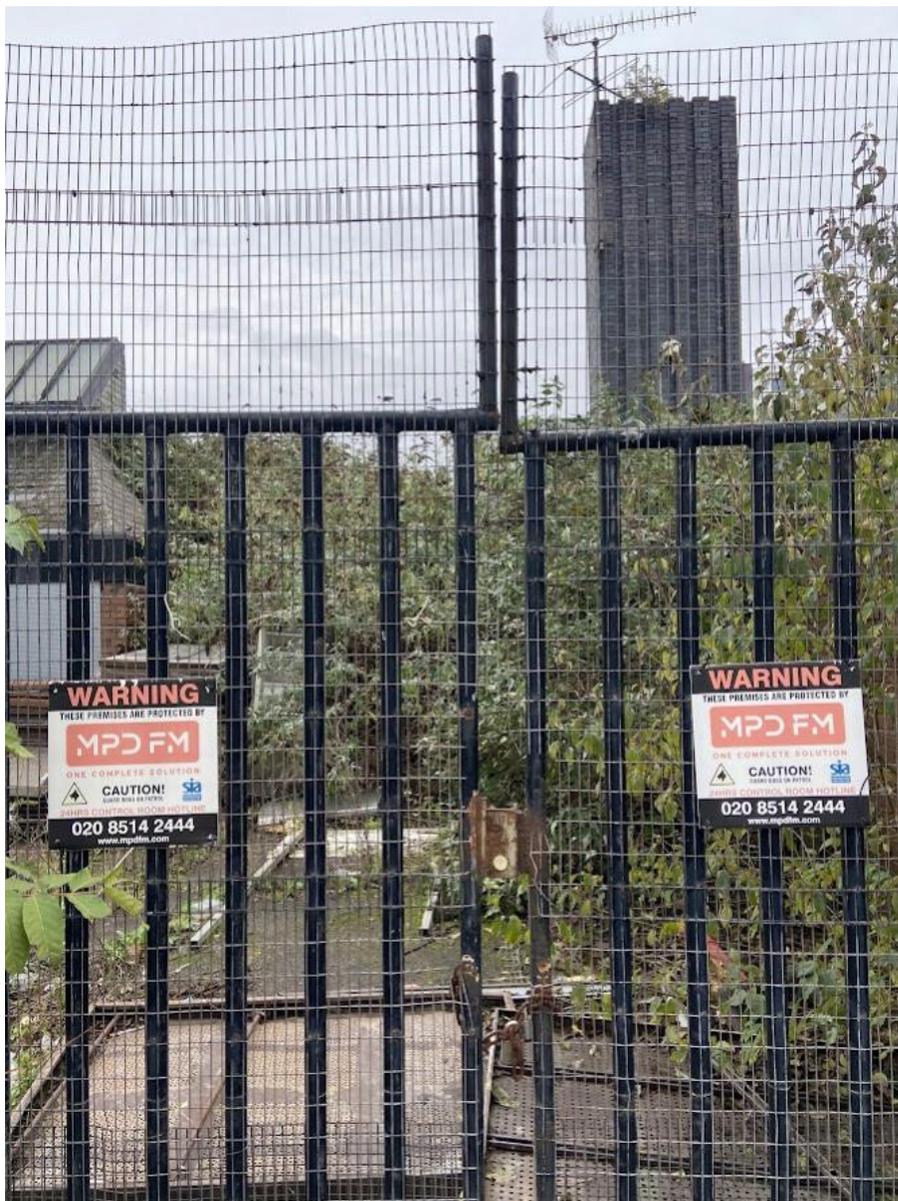
На фона на това, вместо да бъдат изтласкани като „аномалии“, тези пространства могат да бъдат мислени като полски лаборатории за устойчивост и част от по-широк кръг градски екосистеми и цикли. Те показват как екологията на града се самопроизвежда, когато човешкият натиск отслабне и как едно „непредвидено“ място може да се окаже критично за биологичната свързаност на градската тъкан.

Ил. 4. Всяко празно място е възможност за нов разцвет на капитала. Източник: архив на автора, колаж.

Проблематичното на този подход е това, че той подрива логиката на линейния прогрес и обръща поглед към цикличността като естествен процес, заложен в съществуването на познатия ни свят. В логиката на модерния капитализъм градът трябва да бъде непрекъснато продуктивен: всеки квадратен метър да носи доход, всяко пространство да има функция и всяка територия да бъде включена в картата на инвестициите. Празнотата се преживява като провал, защото тя подкопава тази логика. Тя показва, че има живот отвъд продуктивността, че има стойности, които не могат да се преведат в икономически език (Schnier et al., 2012). Угарите са подривни, защото демонстрират несъвършенствата на градската машина. Те са „бъгове“ в системата, в които става видимо, че градът не е хомогенна и непрекъсната тъкан, а пъстра мозайка от различни ритми, памет и процеси. Но затова те са и ценни: в тях можем да открием друг град,

който не е напълно планиран и предвидим, а отворен, колеблив, способен да поддържа живот, който иначе би бил изгласан.

Ил. 5. Често териториите дефинирани като градски угари достигат своята екологична и социална зрялост именно поради своята недостъпност. Източник: архив на автора.

Всичко това има политическо измерение. Въпросът е: кой има право на угарите? Дали гражданите, които ги активират с въображение? Или инвеститорите, които чакат момента да ги усвоят? Тук се проявява напрежението между общност и капитал, между временно и постоянно, между забравя и регулация.

Льофевр (Lefebvre, 1974) настоява, че градът е арена на борба за пространство. Угарите са точно такава арена. Те са ценни, защото излизат извън пазарната логика. Но именно това ги прави уязвими, тъй като в момента, в който пазарът отново прояви интерес, тези терени може да бъдат заличени, а с тях и културните наслояванията и природна богатост.

Това поставя предизвикателството: как да мислим за угарите не като междинна фаза към неизбежно застрояване, а като трайна част от градския живот? Как да създадем политики, които да признаят стойността на празнотата и да я интегрират в развитието на града?

Пример: Сточна гара и работата на ГРАДОСКОП

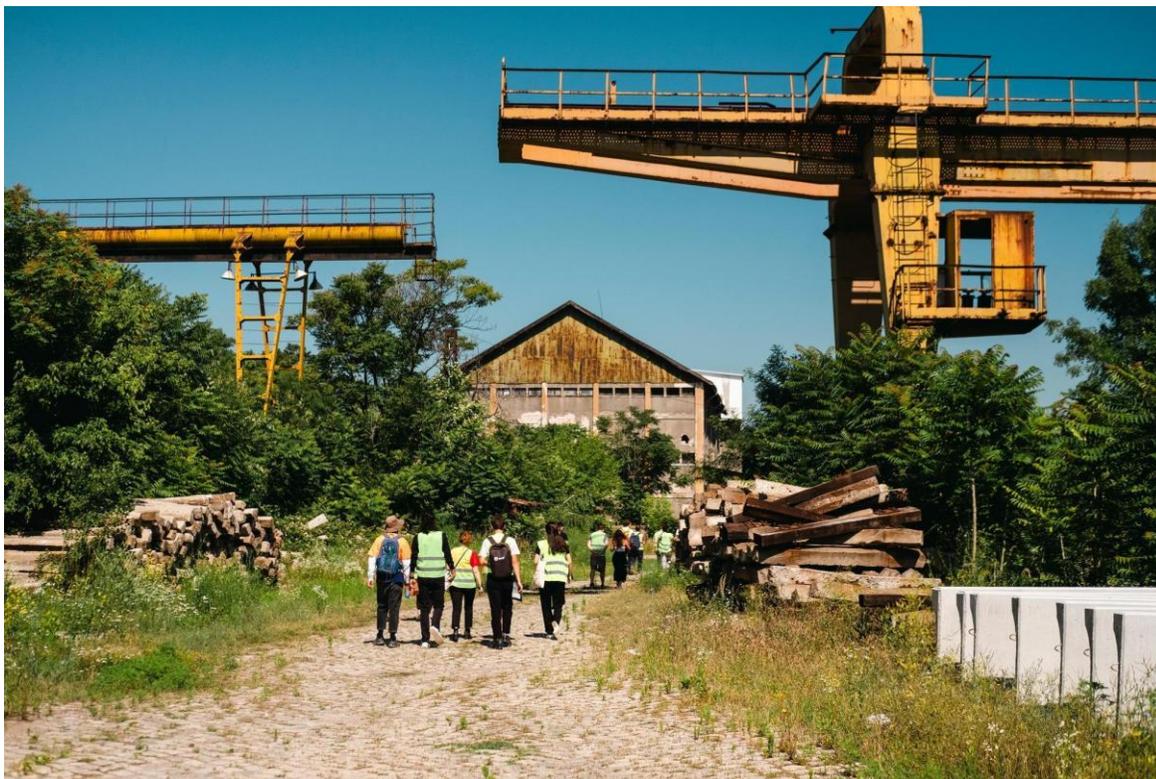
Един от терените, които представляват показателен пример за процесите, чрез които градските угари започват да проявяват собствена динамика в условията на отслабнали институционални режими и несинхронни градски цикли, е зоната около Сточна гара в София. Завършена през 1931 г. по проект на проф. арх. Панайот Калчев като логистичен възел в периферията на индустриалната зона, гарата и обслужващите я релси дълго време са били част от ритъма на активната икономика. С разпадането на държавните предприятия и преструктурирането на транспортната система след 90-те години на XX век обаче, територията навлиза в период на институционална и функционална неопределеност – свойства, характерни за постсоциалистическо разслояване, при което наследените инфраструктури губят ясно зададената си функция (Stanilov, 2007).

От индустриален мотор Сточна гара се превръща в територия, отписана от функциониращия град, но едновременно с това се отваря място за появата на междинни режими на обитаване, които не са официално регулирани, но и не са напълно отсъстващи (Amin & Thrift, 2002). Тук няма архитектурен проект в конвенционалния смисъл. Няма нова визия, наложена отвън, няма печеливша формула, която да „реализира потенциала“. Вместо това започва да се случва метаболитна хибридна природа на градската природа, при която биофизичните процеси се впитват в остатъчните материални структури на индустриалния модернизъм (Gandy, 2002).

През лятото на 2025 г., заедно с мултидисциплинарния колектив ГРАДОСКОП, от който съм част, организирахме инициативата „Нов живот за Сточна гара“, което се явява като естествено продължение на дългосрочно изследване започнало още през 2021 г. Разглежданият казус не произтича от класическо теренно антропологично наблюдение, а от приложена урбанистична практика, в която изследването и намесата се развиват паралелно. В този смисъл разсъжденията върху градските угари и конкретните наблюдения върху мястото са резултат от дългосрочна работа „отвътре“,

в рамките на реален проект, който съчетава изследване, експериментиране и културна интервенция.

Намесите, които колективът замисля, акцентират върху специфичния характер на мястото чрез методология, ориентирана към вписване в съществуващата среда, а не към нейното преформулиране. Материалните и екологичните белези на зоната се разглеждат като значими компоненти на културната и пространствена ситуация. Този подход резонира с концепциите за „слаби форми на урбанизъм“ (Solà-Morales, 1995), които подчертават необходимостта от деликатна работа със средите, носещи множество пластове, както и с идеите на Тил (Till, 2009), допускащи различни актьори и процеси да участват в оформянето на пространството.

Ил. 6. Изследване на ареала около Сточна гара. Снимка: Михаил Новаков. Източник: ГРАДОСКОП.

Дейностите на сдружението, които се развиват в рамките на тази инициатива, се фокусират, от една страна, върху културни и социални формати, които активират мястото, без да го фиксират в конкретна употреба. Организиран се работилници, в които специалисти от различни области и местни жители заедно развиват споделена хипотеза за бъдещото развитие на мястото. В рамките на тези събрания се разгръща и специфичен режим на „учене от терена“, при който участниците не само обсъждат идеи, но и систематично наблюдават сезонните промени, динамиката на растителността, появата на нови маршрути, слабо забележими форми на човешко

присъствие или следи от животинска активност. Този тип практики се доближават до това, което Анна Цинг (Tsing, 2015) нарича „етнография на живите системи“ – метод, който разкрива как различни видове живот и материали съвместно оформят пространството във времето. Така планирането се превръща в процес на съвместно проследяване и адаптация, а не в еднократен акт.

По този начин практиките на ГРАДОСКОП работят едновременно в две посоки: активират мястото в настоящето и изграждат предпоставки за бъдещ устойчив режим на обитаване. Те разширяват разбирането за намеса, превръщайки я в продължителна грижа и съвместно учене, което позволява на угара да се стабилизира като пространство на съжителство, а не като междинна фаза преди поредния цикъл на застрояване.

Така поставеният въпрос за устойчиво бъдеще на Сточна гара не се свежда до конкретна визия, а до способността да бъде разчетена и поддържана комплексната мрежа от вече съществуващи взаимовръзки. Възможностите за регенериране на социалната и функционалната роля на мястото се коренят в уменията да се работи с хетерогенността му, да се създават условия за продължаване на съжителствата и да се интегрират природните процеси в градската тъкан като легитимни форми на градски живот.

Подходът на ГРАДОСКОП към територията се вписва именно в такава рамка. Той цели да изгради стратегическа структура, чрез която да изясни вече действащата културна, историческа и екологичната логика, и да създаде полета за нейното проявяване. Работата отхвърля идеята за авторска формула или завършен проект, като насочва вниманието си към деликатното препозициониране на мястото в градската среда чрез синтез на архитектурно, урбанистично, хуманитарно и екологично значение.

Ил. 7. Разработка на стратегия заедно с местни жители и експерти в сградата на Сточна гара. Източник: ГРАДСКОП.

Подобни практики, макар и изключение в българския контекст, не са уникални в по-глобален аспект. В редица европейски градове угарите се мислят като временни културни терени, като лаборатории за бъдещи политики. Примерът от Сточна гара се вписва в една обща тенденция, но носи и особеността на постсоциалистическия пласт, който съчетава материално разслояване, преплетено със символна криза и институционална неопределеност. Ето защо тук намесата има и терапевтичен потенциал: създава се ситуация, в която мястото постепенно възстановява своето отношение към града, а градът – своята способност да разпознава ценността на непълните, нестабилни и исторически наситени територии.

Заклучение

Пространството не е неутрална даденост, а резултат от социални отношения, институционални логики, практики и проекции на въображението. В този сложен контекст градските угари придобиват особено значение: липсата на строго зададена функция не ги прави пасивни, а създава условия за разгръщане на разнообразни форми на живот и съжителство, които трудно биха възникнали под регулативната тежест на устойчивите градоустройствени модели. Те действат като лаборатории за

пространствени сценарии, чиято логика се вписва в реалния град, без да следва неговите нормативни очаквания. В тях се проследява как архитектурното авторство отстъпва място на колективни практики, които постепенно придават ново значение на забравените територии и превръщат остатъка в потенциал.

Градските угари са повече от „празни“ пространства. Те са територии на възможното, в които градът се показва такъв, какъвто рядко си го представяме - несъвършен, прекъснат, но и жив, способен да поддържа процеси отвъд господстващите режими на продуктивност. В тях паметта и забравата се преплитат по особен начин: миналото оставя материални следи, но същевременно отдръпването на институционалния поглед отваря възможност за ново въображение. Именно в това напрежение между отсъствие и присъствие угарите придобиват своята културна, социална и екологична стойност.

Работата на ГРАДОСКОП очертава възможен подход, при който не се фокусира върху предварително зададени форми, а се изгражда процес на медиация, грижа и съвместно въображение. Осмисляйки комплексността при работата с градска среда, имаме потенциала да разкрием слоеве и системи, които често биват отхвърлени, макар тяхната естествена принадлежност към града и неговите характеристики.

Европейските, а и световните, тенденции към временно ползване и културна ре-активация на изоставени терени подсказват, че угарите вече не са „бели петна“, а легитимна част от градското развитие. Те се възприемат като зони за експеримент, които могат да донесат социална и екологична стойност, докато се решава тяхната дългосрочна съдба. Това обаче поставя и предизвикателството: как да се гарантира, че тези временно активирани терени няма да бъдат просто преходен етап към приватизация и нова вълна на изключване? Как да се институционализира правото на пауза в града, така че угарите да се мислят не като грешка, а като ресурс?

Отговорът може би е в промяната на самото разбиране за града. Ако го мислим не като завършена машина, а като отворена екосистема, ще признаем стойността на онези процеси, които се развиват извън контрола. Угарите показват, че устойчивостта не е само въпрос на ново строителство и „зелени“ технологии, а и на способност за търпение, за поддържане на бавни процеси, за създаване на условия, в които памет, забравата и въображение могат да взаимодействат. Те ни учат, че забравата може да бъде форма на грижа, а въображението е форма на съпротива срещу еднопосочните сценарии на развитие.

Поради това градските угари имат ясно изразено политическо измерение. Угарите не са периферни явления, а ключови условия за разбирането на съвременните градове. Те напомнят, че във всяка градска система съществуват територии, които остават

несводими към управляващите режими, и именно в тези междини се ражда критическото въображение, способно да генерира алтернативни визии за града. В тях се разкриват напреженията между институции и граждани, между икономика и култура, между памет и забрава. Да ги признаем означава да приемем града като пространство, което никога не достига окончателност, но тъкмо чрез своята непълнота поддържа множество светове и взаимовръзки.

Библиография

Amin, A. & Thrift, N. J. (2002). *Cities: Reimagining the Urban*. Cambridge: Polity.

Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. London: Routledge.

Clément, G. (2010). *Manifest der dritten Landschaft*. Berlin: Merve Verlag.

Corboz, A. (1983). The Land as Palimpsest. *Diogenes*, 31(121), 12–34.

Dolezal, S. (2015). *Recycling Space. Reframing Urban Derelict Sites and Properties. Exploring Space Theories from Henri Lefebvre to Urban Catalyst* [Master's thesis].

https://www.academia.edu/16561066/Recycling_Space_Reframing_Urban_Derelict_Sites_and_Properties_Exploring_Space_Theories_from_Henri_Lefebvre_to_Urban_Catalyst [15.12.2025]

Foucault, J. M. (1986). Of Other Spaces (Miskowiec, J. Trans.). *Diacritics*, 16(1), 22–27. <https://doi.org/10.2307/464648>.

Gandy, M. (2002). *Concrete and Clay Reworking Nature in New York City*. Cambridge: MIT Press.

Gandy, M. (2022). *Natura Urbana: Ecological Constellations in Urban Space*. Cambridge: MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/10658.001.0001>.

Haraway, D. (2016). *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press.

Jencks, C. (1993). *Heteropolis. Los Angeles: The Riots and the Strange Beauty of Hetero-Architecture*. London: Academy Editions.

Kowarik, I. (1992). Das Besondere der städtischen Flora und Vegetation. *Schriftenreihe des Deutschen Rates für Landespflege* 61, „Natur in der Stadt – ein Beitrag der Landespflege zur Stadtentwicklung“, 33–47. <https://www.researchgate.net/profile/Ingo->

Kowarik/publication/259364097_Das_Besondere_der_stadtischen_Vegetation/links/0deec52b347dc630c6000000/Das-Besondere-der-staedtischen-Vegetation.pdf [15.12.2025]

Kozak, W. (2024). *How to Uncover and Nurture Potential Hidden in Empty Spaces? Multiplying Perspectives through the Construction of a Counter-Archive 2024*. [Master's thesis] <https://www.politesi.polimi.it/handle/10589/217557> [15.12.2025]

Lefebvre, H. (1974). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.

Lefebvre, H. (2004). *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life*. London: Continuum.

Locke, J. (1690). *An Essay concerning Human Understanding*. London: Dent.

Mariani, M., & Barron, P. (eds.). (2014). *Terrain Vague: Interstices at the Edge of the Pale*. London: Routledge.

Soja, E. W. (1989). *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory*. London: Verso.

Solà-Morales, Ig. (1995). *Terrain Vague*. In C. Davidson (ed.). *Anyplace*. Cambridge: MIT Press, 118–123.

Stanilov, K. (2007). *The Post-Socialist City: Urban Form and Space Transformations in Central and Eastern Europe after Socialism*. Dordrecht: Springer Verlag.

Till, J. (2009). *Architecture Depends*. Cambridge: MIT Press.

Tsing, A. (2015). *The Mushroom at the End Of The World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton: Princeton University Press.

Schnier, D., Ziehl, M., Osswald, S. & Hasemann, O. (eds.). (2012). *Second Hand Spaces: Recycling Sites Undergoing Urban Transformation. Über das Recyceln von Orten im städtischen Wandel*. Berlin: Jovis Verlag.

Биографична справка: Венцислав Кърцелин е български архитект, чиято работа се развива като пресечна точка между устойчивия дизайн, градската регенерация и социални трансформации. Завършва бакалавърска степен по архитектура в

Техническият университет във Виена, както и магистърска степен по архитектура, урбанизъм и строителни науки в Техническият университет в Делфт, където се дипломира с най-високото отличие *cum laude*. Професионалният му опит включва практика в Нидерландия, Австрия и България.

Работата му се характеризира с изследователски подход, ясно изразен визуален език и мултидисциплинарни форми на сътрудничество, с фокус върху архитектурно и градоустройствено проектиране, стратегии за публични пространства и климатично отговорни практики. Участвал е в Европейския павилион на 18-ото Венецианско архитектурно биенале и е водил практически работилници и лекции в рамките на международни форуми, посветени на адаптивната трансформация и новите форми на трансдисциплинарни практики.

Short bio: Ventsislav Kertselin is a Bulgarian architect whose work operates at the intersection of sustainable design, urban regeneration, and social transformations. He holds a Bachelor's degree in Architecture from the Vienna University of Technology and a Master's degree in Architecture, Urbanism, and Building Sciences from Delft University of Technology, where he graduated with the highest distinction, *cum laude*. His professional experience includes practice in the Netherlands, Austria, and Bulgaria.

His work is characterized by a research-driven approach, a strong visual language, and multidisciplinary forms of collaboration, with a focus on architectural and urban design, public space strategies, and climate-responsive practices. He participated in the European Pavilion at the 18th Venice Architecture Biennale and has led practical workshops and lectures at international forums dedicated to adaptive transformation and emerging forms of transdisciplinary practice.

E-mail: venci.svetlinov@gmail.com

ORCID: 0009-0006-4092-1981